Welsh NHS Confederation
Health and Wellbeing Alliance

Mewn partneriaeth â'r:
Royal College of Physicians | Coleg Brenhinol y Meddygon (Cymru)

Sut mae eich adran o'r llywodraeth yn gweithio i leihau effaith tlodi ac anghydraddoldebau?

24 Ebrill 2023

Rydym wedi dod ynghyd fel 33 sefydliad heddiw i ofyn i chi sut mae eich adran o'r llywodraeth yn gweithio i leihau effaith anghydraddoldebau.

Cymru sydd â'r gyfradd tlodi uchaf ymysg pedair gwlad y DU, gyda bron i un o bob pedwar (23%) o bobl mewn tlodi. Mae hyn yn cael ei sbarduno gan y gyfran gymharol uchel o oedolion o oedran gweithio sy'n ddi-waith (25%) neu sy'n gweithio swyddi 'arferol' sy'n talu llai fel arfer (32% o oedolion mewn gwaith).

Mae'r argyfwng costau byw yn gwaethygu tlodi ac anghydraddoldebau yng Nghymru, yn ôl Sefydliad Bevan, sy'n dweud bod 'nifer fawr o bobl yn mynd heb hanfodion, gan gynnwys pedwar o bob deg yn mynd heb wres yn eu cartrefi, ac un o bob pedwar yn bwyta prydau llai neu'n peidio â bwyta rhai prydau bwyd'. Dywedodd Archwilio Cymru mai tlodi yw'r her fawr sy'n wynebu pob haen o lywodraeth.

Mae wir angen cynllun cyflawni cenedlaethol i fynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldeb.

Mae ein sefydliadau'n galw am gynllun cyflawni cydgysylltiedig cenedlaethol sy'n nodi cerrig milltir, amserlenni a thargedau clir sy'n nodi'r hyn y mae pob un o adrannau llywodraeth Cymru yn ei wneud i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau o fewn eu cylch gwaith, a sut mae gweinidogion yn cydweithio i leihau effaith tlodi ac amddifadedd ar bobl Cymru. Dan arweiniad y Prif Weinidog, dylai'r cynllun hwn gael ei siapio gan brofiad go iawn a dylai gael ei ysgrifennu ar y cyd â rhanddeiliaid allanol.

> 'Mae cynghorau a phartneriaid yn blaenoriaethu gwaith ar dlodi, ond mae'r cymysgedd o ddulliau gweithredu a'r cyd-destun partneriaeth cymhleth yn golygu bod uchelgeisiau, ffocws, camau gweithredu a blaenoriaethau'n amrywio'n fawr.
>
> 'Mae llywodraeth Cymru yn sicrhau bod cyllid refeniw sylweddol ar gael ond, oherwydd cymhlethdod a natur y materion, nid yw cyfanswm y gwariant yn hysbys, ac nid oes yr un cyngor yn gwybod beth yw hyd a lled ei wariant ar liniaru a mynd i'r afael â thlodi.
>
> 'Mae natur tymor byr rhaglenni grant, gweinyddiaeth rhy gymhleth, gwendidau mewn canllawiau a chyfyngiadau grant, ac anawsterau gwario arian yn golygu nad yw cyllid yn cael yr effaith y gallai ei chael. Mae cynghorau'n ei chael yn anodd cyflawni gwaith ataliol oherwydd maint y galw gan bobl mewn argyfwng.' (Archwilio Cymru)

Fel y gwyddoch, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus – gan gynnwys llywodraeth Cymru – feddwl am effaith hirdymor eu penderfyniadau ac atal problemau parhaus fel tlodi, anghydraddoldebau iechyd a newid yn yr hinsawdd. Yn 2021, fe wnaeth llywodraeth Cymru hefyd roi'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol ar waith, sy'n ceisio gwella anghydraddoldeb canlyniadau i bobl sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol. Oherwydd hyn, dywedwyd wrthym nad oes angen cynllun trawslywodraethol; bod gennym eisoes adnoddau ar gael i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau, lleihau tlodi a gwella lles.

Mae'n bosibl bod yr adnoddau ar gael, ond a ydynt yn cael eu defnyddio'n effeithiol?

> 'Mae angen gweithredu parhaus ar sawl lefel o'r llywodraeth: cenhadaeth genedlaethol barhaus i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb; partneriaeth leol a chenedlaethol newydd i greu'r amodau ar gyfer llwyddiant y system; ac arweinyddiaeth leol i feithrin y tarfu sydd ei angen i gynnal llwyddiant.' (The King's Fund)

Ym mis Gorffennaf 2022, daeth llawer o'n sefydliadau at ei gilydd i alw ar Lywodraeth Cymru i gyfuno ymrwymiadau ar leihau anghydraddoldebau a mapio gweithgarwch presennol ar leihau tlodi er mwyn gwella atebolrwydd trawslywodraethol, darparu canllawiau gweithredu cenedlaethol manylach i gyrff cyflawni lleol, a chyflwyno rheoliadau asesu effaith ar iechyd fel blaenoriaeth.

> 'Mae angen i bobl deimlo'n obeithiol ... mae angen polisïau arnom sy'n ei gwneud yn bosibl i bobl nid yn unig oroesi, ond ffynnu.' – Y Parchedicaf Andrew John, Archesgob Anglicanaidd Cymru

Ym mis Rhagfyr 2021, lansiodd llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru Raglen Lywodraethu (diweddariad) 2021–2026, sy'n cynnwys ymrwymiad i 'weithredu i ddileu anghydraddoldeb o bob math'. Cyfeirir at anghydraddoldeb hefyd yn y ddogfen naratif ar gyfer cyllideb ddrafft 2023-24 llywodraeth Cymru: ond dim ond 16 gwaith mae 'cyfartal' wedi'i gynnwys (gan gynnwys y geiriau cydraddoldeb, anghydraddoldeb neu anghydraddoldebau), i lawr o 43 yn nogfen naratif 2022–23 pan oedd y gweinidog cyllid yn dadlau 'ni allwn, ac ni fyddwn, yn anwybyddu'r effaith ddinistriol y mae'r pandemig yn parhau i'w chael ar bobl Cymru [sydd heb] effeithio ar bobl yn gyfartal nac yn deg.'

Gwyddom – er enghraifft – fod tai gwael, ansawdd bwyd, diogelwch cymunedol, incwm isel, tlodi tanwydd, hiliaeth a gwahaniaethu, cysylltiadau trafnidiaeth gwael a llygredd aer i gyd yn cael effaith fawr ar les a chanlyniadau pobl.

Yn nogfen naratif cyllideb 2023-24, mae llywodraeth Cymru yn cydnabod bod '[y] pandemig, chwyddiant cynyddol a'r argyfwng costau byw i gyd wedi cael effaith andwyol ar anghydraddoldeb yng Nghymru.' Fodd bynnag, nid oes esboniad cyffredinol yn unrhyw un o'r dogfennau hyn ynghylch sut bydd gwaith i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb yn cael ei

gydlynu, sut bydd canlyniadau'n cael eu mesur a sut bydd gweinidogion yn cael eu dal yn atebol am sicrhau newid.

> 'Mae tystiolaeth yn dangos bod dull cynhwysfawr o fynd i'r afael ag anghydraddoldebau yn gallu gwneud gwahaniaeth. Mae angen gweithredu systematig ar sawl elfen.' (The King's Fund)

Nid yw hwn yn ddull hollol newydd. Mae wedi cael ei wneud o'r blaen.

Er enghraifft, ym mis Mawrth 2022, cyhoeddodd y dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol, Julie Morgan, y cynllun plant a phobl ifanc, sy'n cydgrynhoi blaenoriaethau llywodraeth Cymru ac yn meithrin gwaith trawsffiniol. Yn gynharach eleni, casglodd cynllun gweithredu LHDTC+ Cymru dros 50 o gamau gweithredu ar draws sawl adran a maes polisi llywodraeth Cymru.

> 'Ni fydd creu cenedl sy'n gwerthfawrogi ac yn gwarchod iechyd pobl, gan alluogi bywydau iachach, yn digwydd drwy un polisi unigol. Mae angen newid radical o ran ffocws, ymdrech ac atebolrwydd.' (The Health Foundation)

Nawr rydym yn gofyn i'ch adran ysgrifennu atom gyda gwybodaeth fanylach am sut rydych chi a'ch swyddogion yn gweithio i leihau effaith anghydraddoldebau a thlodi ar draws eich cyfrifoldebau portffolio gweinidogol.

Hoffem wybod:

1. Sut ydych chi a'ch swyddogion yn cyflawni ymrwymiad Rhaglen Lywodraethu 2021–2026 i 'weithredu i ddileu anghydraddoldeb'?
2. Sut ydych chi a'ch swyddogion yn gweithio gydag adrannau eraill y llywodraeth i gynyddu effaith eich gwaith?
3. Sut yr ydych chi a'ch swyddogion yn defnyddio'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol i sicrhau bod penderfyniadau strategol sy'n cael eu gwneud gan eich adran yn mynd i'r afael ag anghydraddoldeb canlyniadau?

Edrychwn ymlaen at glywed gennych chi.

Byddem hefyd yn fwy na pharod i gwrdd â chi i drafod y gwaith hwn.

Yn y cyfamser, mae croeso i chi gysylltu â ni os oes gennych unrhyw gwestiynau.

Welsh NHS Confederation
Health and Wellbeing Alliance

Mewn partneriaeth â'r:
Royal College of Physicians | Coleg Brenhinol y Meddygon (Cymru)

Mae'r llythyr hwn wedi'i lofnodi gan:

Anabledd Dysgu Cymru
Asthma + Lung UK Cymru
BMA Cymru Wales
Cartrefi Cymunedol Cymru
Coleg Brenhinol Llawfeddygon Caeredin
Coleg Brenhinol Llawfeddygon Lloegr
Coleg Brenhinol y Meddygon
Coleg Brenhinol y Meddygon a Llawfeddygon Glasgow
Coleg Brenhinol y Meddygon Teulu
Coleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac Iaith
Coleg Brenhinol yr Anesthetyddion
Coleg Nyrsio Brenhinol
Coleg y Parafeddygon
Community Leisure UK
Conffederasiwn GIG Cymru
Cymdeithas Brydeinig ar gyfer Methiant y Galon
Cymdeithas Fferyllol Frenhinol
Cymdeithas Genedlaethol Awtistiaeth Cymru
Cymdeithas Geriatreg Prydain
Cymdeithas Gweithwyr Cymdeithasol Prydain
Cymdeithas Strôc Cymru
Cynghrair Niwrolegol Cymru
Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru
Gofal a Thrwsio Cymru
Gofal Canser Tenovus
Leonard Cheshire
Marie Curie
MS Society Cymru
Parkinson's UK Cymru
RNIB Cymru
Samaritans Cymru
Shine Cymru
Triniaeth Deg i Fenywod Cymru

Ein gwaith: Mae is-grŵp Cynghrair Iechyd a Lles Conffederasiwn GIG Cymru ar anghydraddoldebau iechyd yn cael ei gynnull gan Goleg Brenhinol y Meddygon ac mae wedi cyhoeddi *Cofiwch y bwlch: beth sy'n atal newid?*, a gafodd ei gymeradwyo gan 50 o sefydliadau ym mis Gorffennaf 2022. Yn ddiweddarach yr un flwyddyn, gwnaethom gyhoeddi *Mae popeth yn effeithio ar iechyd*, sy'n disgrifio sut mae sefydliadau rheng flaen o bob rhan o Gymru yn gweithio gyda'i gilydd ym meysydd iechyd, gwasanaethau cymdeithasol, tai, y celfyddydau, cyngor ar fudd-daliadau a lles, trafnidiaeth, unigrwydd, newid yn yr hinsawdd, llygredd aer a llawer mwy.

@WelshConfed

www.nhsconfed.org/wales/health-and-wellbeing-alliance

@RCPWales

www.rcp.ac.uk/wales

#EverythingAffectsHealth